

Pratarmė

Ingrida Korsakaitė – viena pirmųjų profesionalių dailės tyrinėtojų sovietų Lietuvoje. 1961 m. ji baigė meno istorijos ir teorijos studijas Leningrado (dabar Sankt Peterburgas) Iljos Repino tapybos, skulptūros ir architektūros institute. Lietuvoje tuo metu dailės istorikų ir kritikų nerengė jokia aukštoji mokykla, o Muzeologijos katedra, atidaryta 1946 m. Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, te veikė vos trejus metus – iki 1949-ųjų. Grįžusi į Vilnių Korsakaitė pradėjo dirbti LSSR MA Istorijos institute įsteigtoje Menotyros grupėje (vėliau transformuota į sektorių), kuriai vadovavo teatrologas Markas Petuchauskas. 1970 m. vėlgi Leningrade, Iljos Repino institute, Korsakaitės apginta disertacija tapo pagrindu vienai pirmųjų solidžių to meto lietuviškų akademinių monografijų, kurią „Vagos“ leidykla išleido viltingu ir romantišku pavadinimu *Gyvybinga grafikos tradicija* (1970). Ši grafikos istorijos sintezė įkvėpė Ingridą kartu su Menotyros sektoriaus kolegomis imtis monumentalaus darbo – beveik visą XX a. Lietuvos dailės istoriją apibendrinančio keliatomio. Korsakaitė su energinga Irena Kostkevičiūte buvo visų trijų šio veikalo tomų, išleistų atitinkamai 1982, 1983 ir 1990 m., atsakingoji redaktorė. Pirmieji du tomai atvėrė visuomenei sovietmečiu marginalizuotą ar net visiškai nutildytą tarpukario Lietuvos dailininkų kūrybos lobyną, o trečiasis, dėl kurio išleidimo Ingridai teko įtemptai diskutuoti – jaunesnės kolegės stengėsi išsklaidyti jos abejones dėl prasmės keičiantis laikams leisti sovietų cenzūros sąlygomis parengtą knygą, – sėkmingai tarnauja kaip iki šiol nepranoktas Antrojo pasaulinio karo ir pokario Lietuvos dailės paveldo šaltinis. Dar vienas, jau Nepriklausomybės laikų fundamentalus Ingridos darbas – su Laima Laučkaite parengta kolektyvinė monografija *Iševijos dailė: tarp prisirišimo ir išsilaisvinimo* (2003). Šios knygų sudarytojų

ir autorių siekis – sujungti sovietų okupacijos padalintos lietuvių dailininkų bendruomenės meninį palikimą, atsiradusį skirtingomis sąlygomis skirtingose geležinės uždangos pusėse, – pamažu pildosi vis gausėjant naujų tyrimų.

Nepaisant kolektyvinių darbų ir administracinių pareigų naštos, Ingridai užteko laiko, energijos ir aistros įdėmiai sekti Lietuvos dailės gyvenimo realijas, ypač grafikos plėtotę, reaguoti į įdomiausius įvykius kritikos straipsniais ir recenzijomis, parodų katalogais, monografinio pobūdžio publikacijomis. Jos įtaką ir autoritetą dailės kritikos lauke patvirtino kvietimas stoti į 1991 m. Viktoro Liutkaus ir Alfonso Andriuškevičiaus iniciatyva ir pastangomis įsteigtą Tarptautinės dailės kritikų asociacijos (AICA) Lietuvos sekciją, kurią tuomet sudarė vos keli nariai. Na ir, žinoma, niekam nekilo abejonių, kad būtent Ingrida yra tinkamiausias žmogus vadovauti 1995 m. Giedrės Jankevičiūtės, Rasos Janonytės ir Jolantos Širkaitės pastangomis įsteigta Lietuvos dailės istorikų draugijai. Draugijos pirmininkės pareigas ji ėjo iki 1998 metų.

Didžioji Ingridos meninė meilė buvo Viktoro Petravičiaus kūryba. Šiam gaivališko temperamento ir išskirtinės talento jėgos grafikui Ingrida skyrė ne vieną puslapį jos parašytose XX a. Lietuvos grafikos apžvalgose, straipsnių periodikoje, du išsamius įvadinius tekstus Raimondo Paknio leidyklos ir leidyklos „Baltos lankos“ 1998 m. išleistose knygose, pristatančiose patį Viktorą Petravičių ir dvi garsiausias jo dailininko knygas *Gulbė karaliaus patai* ir *Marti iš jaujos*. Deja, nebaigta liko išsvajota monografija apie Lietuvos vaikų knygų iliustracijas. Ingridai tepavyko išspausdinti tik fragmentą apie elementorius ir akademinių straipsnių forma publikuoti dalį tyrimo, skirtą vaikų knygų iliustracijose paplitusiems ikonografiniams motyvams (slibinams, raganoms, nykštukams).

Norint bent visai trumpai apžvelgti Ingridos Korsakaitės darbų visumą, reikėtų atskiros studijos. Tikimės, netolimoje ateityje tokia atsiras, ir viliamės, kad ši knyga palengvins Ingridos tyrimų istoriografijos kritinės apžvalgos rašymą. Mums, Korsakaitės amžininkams, ir ją tik iš tekstų bei kitų žmonių pasakojimų pažinusiems jaunesiems kolegoms Ingrida buvo ir lieka profesinio sąžiningumo, kruopštumo, pareigingumo, etikos pavyzdžiu. Jos tekstai tarnavo ir dar ilgai tarnaus Lietuvos XX a. dailės tyrinėtojams ir mylėtojams.

Ingridos Korsakaitės 85-mečio proga pradėtas rengti *Festschriftas* – šventinis straipsnių rinkinys – 2024 m. liepos 20 d. Ingridai mus palikus, deja, tapo *Gedenkschriftu* – atminimo knyga. Išleidžiame ją pirmosioms Ingridos Korsakaitės mirties metinėms paminėti.

Buriant straipsnių autorese ir autorius, orientuotasi į svarbiausias Korsakaitės tyrimų temas: Lietuvos grafikos istoriją, Antrojo pasaulinio karo pabėgėlių dailę, vaikų knygų iliustracijas. Į sudarytojų kvietimą atsiliepė įvairių kartų dailės istorikės nuo Ingridos bendradarbių iki vos profesinį kelią pradėjusių doktorančių, o prie jų prisijungė ir VDA meno doktorantė, tarptautiniu mastu pripažinta vaikų knygų iliustruotoja ir autorė Rasa Jančiauskaitė. Knygos akademinę dalį sudaro penki teminiai segmentai. Pirmojo autorės Birutė Valečkaitė-Kabašinskienė ir Jolanta Širkaitė pristato naujausius XVIII ir XIX a. grafikos paveldo tyrimus. Antrajame Gabrielė Radzevičiūtė ir Giedrė Jankevičiūtė viešina iki šiol nežinomą arba pro tyrėjų akis praslydusį tarpukario ir Antrojo pasaulinio karo Lietuvos grafikos klodą. Trečioji straipsnių grupė – Lijanos Natalevičienės ir Rasos Žukienės tyrimai apie lietuvių diasporos menininkų Viktoro Petravičiaus ir Aliutės Mečys kūrybą, jos realų ir galimą poveikį Lietuvos meninei kultūrai. Jolita Liškevičienė ir Laima Laučkaitė atsigręžė į sovietų Lietuvos vaikiškas paveikslėlių knygas; Liškevičienės apibendrinimus Laučkaitė išskleidė atvejo studijoje, skirtoje Aspazijos Surgailienės interaktyviai knygutei *Pasakų skrynelė*. Prie jų šliejasi šiuolaikinės vaikų knygų iliustracijos aktualijas pristatantys Indrės Urbelytės ir Rasos Jančiauskaitės straipsniai. Pastarieji temišškai artimi ir Erikos Grigoravičienės atliktam Korsakaitės monografijos *Gyvybinga grafikos tradicija* (1970) kritiniam perskaitymui iš šiuolaikinės perspektyvos.

Korsakaitės akademinio palikimo apimtis atspindinčios bibliografijos, kuri sudarytų nemenką šio tomo dalį, buvo atsisakyta, kadangi tokią bibliografijos rodyklę, parengtą Onos Kaladienės, atskiru leidiniu 2008 m. jau yra išleidusi Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Gabijos Surdokaitės-Vitienės surinkti bibliografinės rodyklės papildymai, aprėpiantys laikotarpį nuo 2009 iki 2014 m., skelbiami Lietuvos dailės istorikų draugijos interneto puslapyje (ldid.lt/nariai/ingrida-korsakaite/).

Asmeninio gyvenimo aplinkybės (vyro Rimvydo Racėno pašlijusi sveikata, 2007 m. mirusios dukters Jurgos Ivanauskaitės palikimo tvarkymas) po 2014 m. beveik neleido Ingridai tęsti mokslinių tyrimų, jos bibliografija nuo to laiko nedaug tepasipildė.

Mūsų knygos pagrindinį korpusą, sudarytą iš Ingridos Korsakaitės asmeninį gyvenimą bei jos profesinę biografiją nušviečiančio skyriaus ir akademinių straipsnių dalies, papildė spontaniškai gimusi „Bičiulių knyga“ – „Liber amicorum“. Nors ir nedidelis, tačiau vaizdus prisiminimų pluoštas perteikia Ingridos bendravimo ratą ir šiek tiek priartina jos paveikslą. Prisiminimais panorą pasidalinti trys dailininkai: grafikė ir knygų iliustruotoja Ramunė Vėliuvienė, tapytojas, grafikas, performeris Stasys Eidrigevičius ir Ingridos iniciatyva Vilniaus Naujamiestyje atsiradusio Jurgos *Katino* autorė, skulptorė Ksenija Jaroševaitė. Prisiminimus paršė buvęs Ingridos bendradarbis, dailės istorikas Viktoras Liutkus ir Kęstutis Urba – vaikų literatūros tyrinėtojas, kurio akademiniai interesai artimai siejosi su Ingridos vaikų knygų iliustracijų tyrimais; jie abu priklausė šios srities specialistus vienijančiai organizacijai – Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyriui. Sąmoningai nekeitėme beveik vienodai skambančių greta spausdinamų tekstų pavadinimų, perteikiančių daugelio atmintyje įsirėžusį Ingridos paveikslą: Eidrigevičiaus „Ingrida besišypsanti“ ir Liutkaus „Nepamirštama šypsena“.

Su ilgesiu ir meile šypsomės Ingridai ir mes, dedikuodamos ir dedikuodami jai ir jos darbams šį leidinį, kurį išleisti padėjo Lietuvos dailės istorikų draugija ir Lietuvos kultūros tyrimų institutas.

Giedrė Jankevičiūtė

Laima Laučkaitė